

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ДОКАЗОВОЇ БАЗИ ТРЕТЕЙСЬКОГО РОЗГЛЯДУ

Котвяковський Ю.О., ст. викладач кафедри правосуддя

Ефективність функціонування сучасного цивільного обороту залежить від створення ефективного механізму захисту прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб. Безумовно, основний тягар такого захисту покладено на державну систему судів. Разом з тим, значна частина майнових спорів могла б бути успішно розглянута за допомогою альтернативних засобів захисту прав, зокрема третейськими судами. Однак, не дивлячись на здавалося б привабливість третейського порядку вирішення цивільних та господарських спорів, третейське судочинство так і не отримало на сьогодні широкого розповсюдження в Україні, що свідчить про недовіру людей до такої форми розгляду спорів та недосконалість нормативної бази, яка регулює третейський розгляд.

У зв'язку з цим, набуває важливого значення вдосконалення третейського законодавства, зокрема у питаннях взаємодії третейських судів з системою державного правосуддя. Так, законодавством ряду країн світу встановлюються можливості для участі державного суду у формуванні доказової бази третейського розгляду.

В Україні відповідно до ст. 38 Закону «Про третейські суди» обов'язок доказування покладається на сторони третейського розгляду. По суті він аналогічний обов'язку визначеному ст. 60 ЦПК при розгляді цивільної справи у державному суді. Разом з тим, якщо подання доказів є неможливим або ускладненим для сторони державний суд за її мотивованим клопотанням вживає заходів щодо забезпечення доказів.

В ході третейського розгляду його учасники також можуть зіткнутись з необхідністю отримання документів, які знаходяться у осіб, що не є учасниками цього розгляду. У такому випадку, відповідно до ч. 8 ст. 38 Закону третейський суд уповноважує сторони, або одну з них, отримати відповідні документи. Але така дія може виявитись неможливою для сторони, оскільки особа, що не є учасником третейського розгляду, жодним чином не зобов'язана надати такі документи. Одночасно, повноваження щодо витребування доказів відсутні і в третейського суду. У зв'язку з цим постановлення справедливого та обґрунтованого рішення по справі може виявитись неможливим.

Законом України «Про третейські суди» не визначено також порядок забезпечення явки свідків. У регулюванні цього питання регламентами постійно діючих третейських судів спостерігається реалізація різних підходів. Так, Регламентом ПДТС при ТПП України обов'язок забезпечення явки свідка покладається на сторону, яка заявила клопотання про його виклик. Регламентом ПДТС при Асоціації «Українська спілка правників» встановлено право свідка з'явитися до третейського суду у визначений час і надати правдиві показання про відомі йому обставини. Регламентом ПДТС при Асоціації «Українські фондові торговці» обов'язок виклику свідків покладається на третейський суд і здійснюється за його ініціативою або за клопотанням сторін. Незважаючи на різноманітність підходів до питання про забезпечення явки свідка в засідання третейського суду воно залишається невирішеним. Така проблема наявна і при розгляді цивільних справ державним судом, у зв'язку з чим ст. 94 ЦПК передбачений механізм приводу свідка. Третейське судочинство аналогічного механізму не має.

Аналізуючи третейське законодавство різних країн світу С.А. Курочкін звертає увагу на реалізацію декількох підходів щодо вирішення вказаної проблеми. Зокрема у США арбітраж має повноваження для примусового виклику свідка шляхом надіслання йому повістки через державний суд. Крім того арбітраж наділений повноваженнями щодо приведення свідка до присяги. В Данії, Нідерландах та Бельгії сторони третейського розгляду або третейський суд за власною ініціативою можуть звернутись до державного суду з клопотанням про допит свідка. У Англії державний суд наділений правом винесення ухвали про допит свідка чи забезпечення доказів по справам, що розглядаються арбітражами.

Таким чином, здійснення державними судами заходів спрямованих на сприяння формуванню доказової бази третейського розгляду не суперечить його приватно - правовій природі та сприяє постановленню справедливого третейського рішення. Виходячи з вказаного вважаємо, що реалізація подібного підходу у законодавстві України могла б сприяти забезпеченню прав учасників третейського розгляду.

У цьому зв'язку, доречно було б доповнити Закон України «Про третейські суди» статтю 38-1 у наступній редакції: «Третейський суд, що уповноважив сторону третейського розгляду одержати документи від підприємств, установ, організацій, у разі якщо стороною надано докази неможливості виконання таких дій, може звернутись до компетентного суду з мотивованим клопотанням про витребування таких документів даним судом.

Третейський суд має право звернутись до компетентного суду з мотивованим клопотанням про допит свідка у справі за окремим дорученням, якщо належним чином повідомлений свідок не з'являється до третейського суду».

Реалізація такого підходу дозволить підвищити якість третейського розгляду цивільних і господарських справ та сприятиме підвищенню довіри до третейського судочинства.